

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Arm. 495.

Thecla aimant ^{XII} Esquints. Pylis. N 77.

ԾՆՈՂԱՍԷՐ

Թ Ե Կ Ղ Ի Ն

Ե Ի

ԻՐ ԲԱՐԻ ԳՈՐԾԻԵՐՆ՝

Ե Ր Կ Ո Ղ Ք Ա Ժ Ա Ն Մ Ո Ղ Ա Ն Ք Ո Վ

Հատոր I.

ԱՇԽԱՏԱԾԻՐՈՒԹՒՒՆ

Խ. ՏԵՐ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՅԻ

ԱՇՏԱՐԱԿԵՑԻՈՅ.

ԹԻՖԼԻՉ

Ի տպարանի Համբարձումայ Էնֆիանտանց եւ Բնիկ.

1877

ca. 75.

891.99
Ա-41

495
-6 NOV 2011

Arm.
495.

891.99

m-41

ԾՆՈՂԱՍԷՐ

Թ Ե Կ Ղ Ի Ն

Ե Ի

ԻՐ ԲԱՐԻ ԳՈՐԾՔԵՐՆ:

Երկու թաժանճուկնքով

Հատոր I.

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

Խ. ՑԷՐ ԽԱՉԱՑՐԵԱՆՑԻ

ԱՇՏԱՐԱԿԵՑԻՈՑ.

ԹԻՖԼԻՉ

Ի տպարանի Համբարձումայ Էնֆիանհանց և Ընդհանրական Գրականության Կենտրոնի

1877

20 .08.2013

58331

Дозволено Цензурою. Тифлисъ. 10 Марта 1877 года.

60439-67

ԱԶՆԻԻ ԲԱՐԵԿԱՄ,

Պ. ՄԱՏԹԷՈՍ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ.

Պարզ է խիստ, որ երբ երեխայի միտքն աստիճանաբար ըսկտում է զարգանալ, իր հետաքրքիր դատողութիւնն զարծնում է ամէն անձանօթ առարկաների վերայ, և բոլոր լսածներն մի առ մի դասաւորում է իր փափուկ զաղափարին մակերեւութի վերայ:

Այս դոյն-աշխատ փոքրիկ գրքուկիս եւ մի նպատակն դա է, որ զաւակներդ կարդալով՝ զգան իրանց որդիական պարտքն, եւ լինեն ծնողասէր Թեկղիի նման, վասն զի եւ ծնողասիրութիւնն տասն պատուիրանների մինն է:

Ուրեմն՝ սրտանց նուիրումեմ, աղնիւ ընկեր, Թեկղիի պատմական անցքերի 1 հատորն, որպէս զի զաւակներդ կարգան ևւ Թեկղիի գործնական անունն ժառանգեն:

Քոյ մտերիմ բարեկամ
Խ. Տէր Խաչատրեանց.

յՑ-ն Գեկտեմբերի
1876 ամի.
Նորբայազիտ:

ԹԵԿՂԻ

ԲԱԺԱՆՈՒՄՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գարուն էր. օրն պարզ. երկնքի զնդաձև առարկայն իր ոսկեփայլ գեղնագոյն շառաւիղներն զեռ նոր էր տարածել զունատ դաշտերուն վերայ, որով յատկապէս հրաւիրում էր անզարդ երկրին զգե՛նուլ իր բնական զարդարանքներն. կանաչ մետաքսեայ սիզաւէտ դաշտերն հետզհետէ կը խոստանային իրագործել բնութեան ինքնուրոյն շքեղութիւնն: Ծաղկեկների թերթ թերթի վերայ հուպ եկած կոկոմներն, նոր էին սկսել բանալ իրանց գոյնզգոյն թերթիկներն, և զմայլեցուցիչ անուշ հոտերով կը ձևակերպէին այդ միջոցին կազմել այլ իմն շքեղուն տեսարան: Չազախառն թռչնոց երամի ներդաշնակ ձայնակցութիւնն զբաւում էին ամէն մի լսողաց զգայուն միտքն: Սակայն այդ զբախտաւայր բնութեան վայելուչ զարդարանքներն՝ փո

խանակ ուրախացնելոյ հայրակորոյս խեղճ թեկղիի նման մի օրիորդի տխուր սիրտիկն, աւելի տրտմութեան պատճառներ էին ձեւացնում նորա վերաւորուած մատղաշ սրտին, թող թէ, երբ նա սովորականին պէս մերձակայ սարի զոգումն նստած կ'նայէր իր հայրական որբացած անակի վերայ, ուր տեղ բնակուած էր ինքն և իր թագազուրկ սգալի մայրիկն, դառն կակիծներով տանջում էր իրան: «Ո՞վ Տէր Աստուած, հառաչում էր նա, ո՞չ ապաքէն այս ամէն երկրի բարեվայելչութիւնն մարդոյ համար պատրաստեցիր, միթէ՞ իմ հայրիկը միայն յանցաւոր զանուեց քոյ սուրբ պատուիրանների դէմ, որ այս շքեղուն զարդարանքներիցն զըկուած՝ գերիների բանդի անարգ անկիւններումն վիճակեցիր դեգերուելոյ: «Երբ նա այս տեսակ աղէկոտոր ողբեր կ'կարդար իր անմխիթար բաղդի վերայ՝ խանձոտած սրտի դառն ծխովն արբեցած՝ ուշաթափ կ'զլորուէր թարմ զետնի վերայ, և նորա չքնադատիպ դէմքի գծագիրն հազութէ ցոյց կտար փայլուն երեսի վերայ մասնաւոր կենդանութեան նշմարանք: Այո, այդ էր միակ մխիթարութիւնն խեղճ օրիորդի, որ երբեմնապէս զըկելով նրան իր նուիրական զգայութիւնիցն՝ ցնորականովն միայն կարողանում էր աչքի տակը երևակայել իր սիրելի հայրիկին Նթովպացւոց գերիների բանդումն դառն վիճակի մէջ. կ'թուէր նրան, որպէս թէ փար-

ոււմ էր նորա պարանոցաւն, և հայրախնամ գրուումն ամիտօրուելով՝ երջանիկ կ'համարէր իրան:

Պարունն անցաւ, երկիրն սկսեց իր վայելուչ տեսարանիցն մերկանալ: Հոտաւէտ ծաղիկներն զու՛նտթափուելով՝ անյայտացան, և քաղցրախօս թրուչունների ձայներն հետզհետէ դադարեցան. իսկ թեկղին՝ իր սովորական դառն վիճակի մէջ դեգերուելով՝ միջոց էր որոնում իր աքսորուած հայրիկի ազատմանն կարեկից լինելու:

Երբ թեկղին տարիների շրջանը մէկը միւսի վրայով անցկացրեց, զարգացան և նորա առողջ մտքերն. մարմինն ստացաւ իր երիտասարդական զօրութիւնն, ուստի ծնողական սէրը հրաւիրում էր նրան մի կողմն դնել ամէն մի անյաջող դէպքերն, և ազատել իր հայրիկին գերիների բանդիցն. այդ սրբազան պարտքը կատարելու կմտածէր, և օր յառաջ իր նուիրական կացարանիցն հեռանալ կը ջանար: Բայց ի՞նչպէս վստահանար, մտածում էր նա, սրտի վարագուրին տակ ծածկուած անհնարին խորհուրդը սգալի մօրն յայտնել, որ նորա այրուած փրտը աւելի չը բորբոքուի, իրար վերայ դարսուն ցաւերը չը սաստկանան, մի՞ գուցէ, ասում էր նա, կենդանի մարմնով գերեզման իջնի: Բայց որովհետև թեկղին իր հայրիկի սիրովն զինաւորուած էր, և արդէն վաճուել էր ինքն իրան կամ մեռանիլ կամ բանդի

գերութիւնից հօրն ազատել, ուստի ընտրեց նա մի բարեպատեհ միջոց, ընկաւ մօր ոտքերն, և կուսական աչքերիցն արտասուքն թափելով՝ ասաց համարձակ «Սիրելի մայրիկ, զիտե՛ս որ հայրիկիս գերի « տանելու եօթն տարին լրանում է արդէն, և այս « շրջանում մեր ունեցած կեանքը հողի տակ հան- « զիստ պարկածներիցն աւելի վատթար վիճակումն « է դանվում, ուրեմն լաւ է հողի տակ հանդիստ « քան թէ հողի երեսին կիսամեռ: Օրհնիր քոյ մի- « ակ զաւակիդ, և թոյլ տուր նորան հեռանալ այդ « սղով շուարած անակիցդ, իր հայրիկին ազատելու « համար:»

Մայրն երբ խոր ունկնդրութիւնով լսեց իր անմեղ զաւակի կաթնահամ բերանից սրտաճմլիկ խօսքերն՝ զարմացաւ, իսկոյն փաթաթուեց նորա ձողաձե պարանոցան, և ինչպէս ալանի դաշտում արօտաճարակ ոչխարն վերայ կվաղե աղու աւազին, այնպէս էր նա լեղում քնքուշ թեկղի կուսական կաթնարիւն երեսն. օրհնում էր հարկաւ Նախախնամօղի անմահ անունն, որ պարգևել է իր միակ զաւակին զգայուն միտք, զգալ դեռ մատղաշ հասակին միջ որդիական պարտքն, և չափի տակ ձգել ճնողական անկշռելի սէրն, բայց ներքին զգացմունքով նա վերաւորուած էր արդէն, նորա սրտի հասարաւոր ցաւերն՝ սկսեցին նորիցն շարժիլ: Օրիորդի

այդ վեւմ մտադրութիւնն անմխիթար մօրն տարակուսանաց տակ ձգեց, նորա փակ բերանն ցոյց էր տալիս պարզապէս անհամաձայնութիւն, ըստ որում նորա միակ մխիթարութիւնն, անթիւ վէրքերի բուժական սպեղանիքն, յետին հագագանաց շունչն՝ և նորա քայքայուած սրտի մի հատիկ սիւնն՝ մէն միայն թեկղին էր: Վերջապէս թեկղին երբ մօր տհաճ կամքն հաճութեան բերեց, իր օրիորդական հագուստի տեղն՝ նա հազաւ իր փոքր եղբօր՝ հողին պահտուած: Արհաւիրի կողոպուտն, և վերջին հրաժարականն տալով իր նուիրական անզարդ տնակին, հեռացաւ մօր գրկիցն, տանելով իր հետը և նորա ծնողական օրհնութիւնը. ներկայացաւ նա ոստիկանութեանը, և ստացաւ Արհաւիրի անունով արձակուրդ, Պարսկաստանի երկիրն ոտ կոխելու: Երբ ամէն գործն կարգի բերեց, մտաւ նա քաղաքիցն դուրս՝ ճանապարհին մօտ, քարաշէն փոքրիկ եկեղեցին, ուրտեղ Արհաւիրի հայրիկն գնում էր սովորաբար Աստուծոյն աղօթք նուիրելոյ, կանգ առաւ նա ծնկների վերայ, խոստովանեցաւ Աստուածածնայ առջևն, և խնդրեց շնորհ և կարողութիւն՝ «Անարատ կոյս՝ սուրբ Աստուածածին, « գերինների յոյս՝ Մայր ծածկագիտին Աստուծոյ, որ « դեռ մարդն չէ դասաւորել իր սրտումն մի որեւիցէ « խորհուրդ՝ զիտէ նա, և ամէն անհնարինն՝ հնա- « բաւոր են նորա առջևն, ուստի՝ սրտումն զիզուած

« դառնակակիճ ցաւերի կապանքն մի առ մի արձակելով
 « կուսիդ առջևն՝ սրտի հեծեծանքներով աղաչում եմ,
 « բարեմաղթեա՛ կուսական զրկումդ բազմաճ Յիսուսին,
 « կարեկից լինել մի ծնօղազուրկ հայրակորոյս թշուառ
 « օրիորդի փափագն լընելոյ, նորա առջևի նկարագրուած
 « ծանր դէպքերը հեշտացնելոյ, նորա մանկահաս անզօր
 « ուժն զօրացուցանելոյ, որպէս զի Յիսուսիդ հզօր կարո-
 « ղութիւնոյն և ծնօղիդ գգուանաց շնորհիւն, կարողա-
 « նայ իր ճակատին դրոշմաճ որդիական պարտքն կատա-
 « րել, և Յիսուսապաշտ հայրիկին այլակրօն թաթարների
 գերեաց բանդիցն ազատել »: Երբ նորա կանթեղա-
 ձև մրայօն սև աչքերիցն արտասուքն հոսանաց գե-
 տակ էր ձևացնում, վերացական մտքերն դարձեալ
 Արհաւիրին երեւակայում էին, որպէս թէ՛ քաղցրիկ
 Յիսուսն ժպիտն երեսին հօր ձեռքէն բռնած յանձ-
 նում է Արհաւիրին, ուշի գալով Արհաւիրն՝ զգաց
 իր զգայուն մտքի մակերևոյթին վերայ՝ մի անսովոր
 գաղտնիք: Պարզ երևում էին նորա աչքերի դէմ
 հեռատես երկիրների ամէն մի անձանօթ փողոցների
 պտուտակներն, տեսնում էր նա զգայուն մտքով՝ իր
 ողորմելի հայրիկի թշուառ վիճակը, կարծես թէ՛ և
 ինքն նորա զրկումն է: Արհաւիրն ստանալով իր նը-
 պատակին համեմատ Յիսուսաբաշխ զգայուն միտք,
 ուժ և կարողութիւն, գոհունակ սրտով, սերտ հա-
 ւատով, նուիրեց իր անմեղ շքեանց ջերմիկ համ-

բոյրը Յիսուսին, և նորա կուսածին Մօրն, ու սկսեց
 շարունակել իր ճանապարհն՝ դէպի նպատակն, ուր
 բնութիւնն հրաւիրում էր հարկիւ:
 Թեկզի անբաղդ հայրիկը՝ Հեղոմ Հայկունին,
 հարիւրապետ էր արքունի զօրաց, ասպետական
 նշաններով պսակուած, հսկայ և պատերազմի դաշ-
 տերում հմտացած, հարազատ և արքունի գործքե-
 րումն հաւատացած մի անձն, մանաւանդ բարեպաշտ
 և Յիսուսի պատուէրներումն կրթուած մի ողի: Սա
 իր վտեմ քաջագործութիւններէցն յետոյ՝ Պարսից
 վերջին պատերազմի միջոցաւ՝ մի կեղծիք բարեկամին
 ձեռքով՝ մասնուէց անօրէն թաթարների ձեռքը,
 մէկը միւսի վերայ վաճառելով՝ ողորմելուն մղեցին
 Նթովպացւոց բարբարոս երկիրն, ուրտեղ հասարա-
 կական գերիների հետը մէկ տեղ՝ աշխատացնում էին
 արքունի հանքային գործքերումն: Ոչ մի արկած,
 ոչ մի վեշտ, ոչ մի տառապանք, չէին նեղում
 բարեպաշտ Հեղոմի արդար սրտիկն. նա այդ ցաւերն
 ինչպէս ճակատագիր, Յիսուսի անունոյն տանում էր
 անտրտունջ. նորա կսկիճն, շարունակ հառաչանքն՝
 միայն իր ընտանիքն էին, իր փափկատուն թեկզի և
 Արհաւիր որդիքն էին, որոնց համար միայն կրմտած էր
 և կրտանջէր իրան. կտեսնէր նրանց իր զրկումն մի-
 միայն վերացական մտքերով. միւլենոյն մխիթարական
 տեսիլքն թեկզի, որ Յիսուսի առջևն՝ երևեցան և

Հեղոմին անորոշ միջոցում, և այն օրիցն սկսած՝ զգում էր նա իր քաջասիրտ ծնողասեր Թեկղիի քաջարեւութիւնն, և սպասում էր օր յառաջ իր սիրելի զաւակներին զրկել, նրանց քնքուշ պարոնացան վարուիլ:

Արհաւիրն բնութեան խելամուտ հանձարներովն զնում էր աներկիւղ՝ առանց կանգ առնելոյ. անձանօթ ճանապարհներն երևում էին նորա աչքերին սովորական. թէ ո՞ւր էր գնալոյ՝ զիտէր նա արդէն, և թէ ո՞ր քաղաքն՝ նա իր հոգւոյ աչքովն տեսնում էր մինչև անգամ նորանում և շարժուն մարդիկների թիւն: Վեցերորդ եօթնեակն էր. նա իր ճանապարհին վերջ տալով՝ մտաւ Վ... քաղաքն, որ է Միջերկրական ծովային ափերումն, նա դիմաւորուեց մի յունակրօն երևելի վաճառականի պանդոկին և յերեկոյեանն գիշերեց պանդոկապետի մի առանձին սենեկումն: Արհաւիրն ձիգ ճանապարհից դադարած՝ դեռ սիրուն աչքերն մի հանգիստ քնով չ'էր թարթել. իր ոսկեփայլ մաղերն փռեց սպիտակ բարձի վերայ՝ մրայօն թուխ աչքերն փակեց՝ և քաղցր երազներով հանգիստ քուն եղաւ: Իսկ պանդոկապետն՝ իր խառն հաշիւներովն զբաղուած լինելով՝ մոռացել էր նորաեկ օտարական փոքրիկ հիւրին: Գիշերային կենդանի ժամացուցի առաջին զարին արթնացրեց բարի պանդոկապետին, և նորա առաջին

մտածողութիւնն ձգտեց պատանւոյն վերայ, կամեցաւ իմանալ նորա բարւոքապէս ընդունվիլն: Նրբ պանդոկապետն մտաւ նորա առանձնեկի կացարանն՝ շուարեցաւ, հայեացքն ձգելով նորա հրեշտակային կարմրակաթ փայլուն դէմքին. երեսի վերայ նկարուած չքնաղատիպ գծազիրն պարզօրէն ցոյց էր տալիս անմեղութեան նշաններ, միով բանիւ երևում էին նորա վերայ բնութեան շքեղուն գարդարանքներն: Պանդոկապետն՝ հիացած այդ զարմանալի անսովոր տեսարանի վերայ, մոռացաւ իսպառ իր խառնիխուռն գործերն: Սա նախազուշակում էր իր մէջ վեր առնել այդ մարմնաւոր հրեշտակին իրան որդեգիր, պսակել նորա վերայ իր մի հատիկ լիզայ դուստրն, և կարգել դրանցը տէր, և միանգամայն ժառանգ իր կալուածքների վերայ, և դարձաւ իր հանգիստ սենեակն խրախուսուած սրտով:

Առաւօտեան դեռ մանուկ ժամերն նոր էին սկիզբն առել, արեգակի ձողուն շողերի կաթիլներն, պարսկաձաշակ ձարտար կերտուածով շինուած եռանկիւնի գոյնզգոյն ապակեայ պատուհաններովն պանդոկապետի սենեկին նուիրել էին մի այլ իմն շքեղութիւն, երբ Արհաւիրն ներկայացաւ պանդոկապետին այդ շքեղուն դրախտավայր կացարանումն: Պանդոկապետի ցոյց տուած մեծարոյ պատիւներն հայրակարօա Արհաւիրի համար գէթ մասնաւոր համարումն

չունեցան, որովհետեւ նա վառուած էր միմիայն իր ծնողական սիրովն. նա մի կերպ հազիւ թէ կարողանում էր սրտի դառն տխրութիւնն վարագուրին տակը թողուլ հեղձուած: Պանդոկապեան իր առաջարկած հետաքրքիր հարցմունքների պատասխանն կարողացաւ այսքանն միայն իմանալ, որ Արհաւիրն է ազգաւ հայ, Հարիւրապետի միակ որդի, և այժմ որբ, թափառում է քաղաքներում՝ վիճակ որոնելու: Պանդոկապետի բուն խնդիրն դա էր, ուրեմն՝ մտածում էր նա, գործը վերջացած է: Պանդոկապեան նկատելով, որ իր յանձնարարական գործքերումն պարզ երևում էր Արհաւիրի հմտութիւնն, ուստի մի բարեպատեհ միջոցում առաջարկեց Արհաւիրին իր սրտի զաղտնիքն.... Թէ և այդ տեսակ հրաւերն համապատասխան չ'էր Արհաւիրի ծպտեալ այրութեանը, այսու ամենայնիւ նա իր հեռատեսնը պատակն իրագործելոյ պատճառաւ, առանց բացասութեան ցոյց տուեց երեսանց համահաստեմութիւն գոհունակ պարկեշտութիւնով: Բարի Պանդոկապեան՝ զգայուն հոգևով լըուած՝ գոհունակ սրտով՝ ծունր էր կրկնում՝ Նրկաւոր Հօրն, որ Արհաւիրի նման խելամուտ և հանձարաւոր պատանեոյն Նախախնամութիւնն շնորհեց իրան որդի, որիցն նա զուրկ էր բոլորովին, ուստի կոչեց նա իր տասն և չորս տարեկան դուստր Լիզային և յանձնեց Արհաւիրի իշ-

խանութեան ներքոյ՝ ասելով «Սա է այսուհետեւ քոյ « հայրն և քոյ մայրն. ճակատադիրն տնօրինեց Արհաւիրին քեզ փեսայ ունենալ, ուրեմն պէտք է « հնազանդես սորա կամքին, մինչև քոյ մահն»: Այսպէս՝ իր հայրական օրհնութիւնը կարդալուց յետոյ՝ ինքն գնաց իր գործին, իսկ նոր ընտրեալներն առանձնացած միւս սենեակումն, միմեանց համակշիռ օրորդական համեատ զրոյցներովն, մէկ մէկու սրտեր էին շահում: Պանդոկապեան որովհետեւ մօտ օրերումն պէտք է հեռանար իր անակիցն ձիգ քաղաքներ ապրանք գնելոյ գործով, ուստի շուտով կատարեց այդ միասեռ չքնաղ օրիորդների նշանադրութեան հանդէսը, ամենափառաւոր հանդիսով, թողնելով ամուսնութեան սրբազան կարգի կատարումն իր վերագարձին, և ամէն մի պատուէրների աւանդելուցն զկնի, յանձնեց Արհաւիրին տան ներքին և արտաքին կառավարչական իրաւունքներն, և ինքն ապահով շարունակեց իր հեռաւոր ձանապարհն:

Երկար չըտեց, քաղաքումն բարձրացաւ ժողովրդական մի համագոյժ ձայն. լուում էր որպէս թէ՛ բարի պանդոկապեան Հարաւային օվկիանոսումն ծովահնդ է եղել: Այդ տխուր լուրն յունակրօն ժողովրդին տարակուսանաց տակ ձգեց, ցաւում էին պանդոկապետի մահուան մասին որովհետեւ քաղաքի Յունաց և Պարսից իշխողն միայն պանդոկապեան

էր: Յոյնքն նորա շնորհիւն էին կարողանում իրանց սրբազան կրօնն համարձակ կատարել, չորսդին պատած բարբարոս Պարսիկների կենդրոնումն: Պանդոկապետի շքեղ զարդարուն կացարանն դառն սգով լցուեց, նոր կինն և դեռահաս զուտոր Աիզայն կը ջանային մահու զրաւել իրանց կեանքը, բայց Արհաւիրն՝ որուն աչքին պարզ երևում էր պանդոկապետի ներկայ զրութիւնն, որոյ նաւն խորտակուելով թէև բիւրաւոր մարդիկներ ծովահեղձ էր արել, բայց նա քանի մի բարեգործ ընկերներով նաւակի մի մասն ձեռք բերելով՝ անտակ ծովուն մակերևոյթին վերայ տարուբեր էին լինում յուսալով Աստուծոյ միակ օգնութեանը, խրատ էր կարդում նորանցը, հաւատացնում էր պանդոկապետի կենդանի լինելն, և սրտանց խոստանում էր իրանց բարի տիրոջն ազատել: Արհաւիրն թէև նրանց հետը ցաւակից էր, բայց միւս կողմով ուրախ էր այդ ցաւալի դէպքին համար, նրան թւում էր, որ այդ դէպքը իր հայրիկին ևս կարող է ազատման պատճառ լինել գերիների բանդից:

Արհաւիրն արդէն դուշակում էր իր առջևեւ հարկու ցաւալի դէպքերը, բայց որովհետև նա վառուած էր հայրական վառվռուն սիրովն, ամէն հարկաւորելքն հոգալուցն զինի՝ իր նաւակի առաջնակարգ ընթացքը դարձրուց դէպի մտքին դրած նպատակն:

Արնթաց նաւակն մինչդեռ ծովային այլքներին երկու կողմիցն պատի նման կանգնեցրած կողայր յառաջ, նաւակի յառաջն յանկարծ փակեց զնաւորուած աւազակների խումբն, ուստի պաշարելով նաւակի չորս կողմն՝ կորոպտեցին բոլոր հարստութիւնը, ջրասոյզ առնելով նաւականներին: Իսկ Արհաւիրն, որոյ գեղեցկութիւնն յափշտացրեց աւազակներին, առան իրանց նաւակն և տարան: Նա որ շտապում էր ազատելու պանդոկապետին ծովային կատաղի այլքներինցն, և իր կարօտ հայրիկին բարբարոսաց գերիների բանդիցն, այսօր աւազակների ձեռքին գերի է կռււում: Նա՝ որ իր յետին մարմնական ճիգն գործ դնելով՝ աշխատում էր ցաւալի զրութիւնում գտնուած բարի մարդիկներին օգնական ձեւանալ, ներկայումս ինքն դառն վիճակում, ուրիշների օգնականութեանն է կարօտում: Այս տեսակ կսկծալի մտածական ձեւակերպութիւններն Արհաւիրի դեռ մանուկ ժամանակից տիրած սիրան էին տոչորում, բայց նա դարձեալ ուրախ էր, որ այդ վիշտն, տառապանքն, իր որդիակարօտ հայրիկի ազատման համար է կրում:

Աւազակների նաւակումն կային երկու եղբարք, միատեսակ գեղեցիկ շոյթ ծնունդ, ազգաւ հայ, մէկ ազնուականի որդիք, անուններն մէկինը Բրաբիոն և միւսինը Սրաբիոն, որոնք բարձր տեղերումն ուսումն աւարտած՝ դառնալով իրանց հայրենիքն, ա-

ւազակներին զոհ էին եղել. ուստի այդ նաւակումն հայկական լեզուով խօսողներն միմիայն այդ երեքն էին: Արհաւիրն շատ շուտով բարեկամացաւ այդ երկու համեստ եղբարց հետ, որոնք կարճ միջոցում Արհաւիրի սիրովն գրաւուած՝ մէկ մէկու յօժար էին սրտանց անձնատուր լինելոյ: Հայկական ճոխ լեզուով խրախուսուած էին միմեանց և սրտերի գաղտնիքներն հաղորդուած էին իրարու պարզօրէն. միմիայն Արհաւիրի ծպտեալ իգականութիւնն էր մնում քողարկուած: Երբ նոքա Արհաւիրի դժուարին նպատակն իմացան, նրանցը աւելի շարժեց ծնողական սիրոյ գութը, ուստի սրտանց ուխտեցին, եթէ աւազակների ձեռքից ազատուեն, Արհաւիրի ցաւալն զրութեանը կարեկից լինեն:

Օրն անց էր, արեգական թոյլ ճառագայթների վերջին վայրկեաններն էին, և նորա փոխարէնն՝ գիշերային թագուհին էր սկսում իր ծառայական պաշտօնն վարել, երբ աւազակները նաւակն հանգիստ առաւ ծովային ափերի մօտ՝ մի գաղտնի տեղում: Աւազակների խումբն նաւակիցն դուրս՝ անտառախիտ ծառերի տակին սրտի ուրախութիւնով լցուած՝ հանդէս էր կատարում, և գիշերային հանգիստ քունն հրաւիրեց նրանցը գիշերել կանաչ մետաքսագոյն սփռաւէտ տեղումն. իսկ Արհաւիրն իր Բրաբիոն և Սրարիոն ընկերներովն միայն էին նաւակումն շուարած

իրանց յետին թշուառ վեճակի վերայ:

Աւազակների խորին լուսթիւնն գիշերային խոր ժամանակին կարծես ազատութեան պատճառ ձեւակերպեց նաւակումն շուարած աւարներին, թէ և Արհաւիրն նաւավար չ'էր, այսու ամենայնիւ նա Յիսուսաբաշխ խելամուտ հմտութիւններովն նաւակի սուր ծայրի ընթացքը դարձրուց դէպի նորագիւտ Ամբրիկայի հողադնդի ծովային եզերքն, ուրանոր բարի պանդոկապետն իր ընկերներովն անդուծ ալեքների հետն կզատերագմէին անդադար: Գիշերային անարատ լուսինն և երկնքի անթուռի լուսածիճազ աստեղներն խրախուսում էին աւազակների ձեռքից ազատուած՝ այս մեր նորընծայ մանկահասակների սրտերն. իսկ նաւակն սրնթաց քայլերով լողում էր յաջողաբար Հարաւային օվկիանոսի ծովային ալեքների մակերևութին վրայօք: Վեցերորդ եօթնեակն արդէն լրանալոյ վրայ էր, երբ հեռուանց երևեցաւ պանդոկապետի կիսակործան նաւակի մասն, հետզհետէ մօտենալով՝ գտան այդ փոքրիկ մասի վերայ նրանցը մեռածին չափ կենդանի: Վերադառնալով նաւակի մէջ և Արհաւիրի ձեռքով պատրաստած սննդաբար ախորժ կերակրներովն ուժի բերեցին: Պանդոկապետն առաջին անգամն չը ձանաչեց Արհաւիրին, յետոյ ուշքը վերայ գալով՝ զրկեց նրան, և համբուրելով նորա կուսական շքեղուն երեսն՝ օրհնում էր Երկնաւոր Հօր

կամքը ասելով. « գոհ եմ Տէր, գոհ եմ քոյ սուրբ
 և նախախնամութիւնիցն, որ ծովային դառն մահիցն
 և փրկեցիր ինձ իմ հոգեսէր որդկիս ձեռքովն»: Պան-
 դոկապետի միւս ընկերներն, որոնց մինն էր և Ամե-
 թիկացւոց տէրութեան առաջին դեսպան Մազմազամն՝
 ընծայում էին նախախնամութեանը իրանց փառա-
 բանչական սրտանց նուէրներն՝ խորին շնորհակալու-
 թիւնով, օրհնում էին Արհաւիրի, Բրաբիոնի և
 Սրաբիոնի նորածիլ կեանքերը, և զրկախառն սիրով
 համբուրում էին նրանց փրկչական մասունքներն:

Երբ ամէնքը ծիծաղ դէմքով, ապահով կեր-
 պով՝ մէկմէկու սրտանց սէր կ'ընծայէին, նաւակն իր
 սուր ընթացքը շարունակելով՝ վերջէն խաղաղական
 հանգիստն ունեցաւ Ամերիկայի հողազնդի ծովային
 եզերքում: Դեսպան Մազմազամն իսկոյն ճանաչեց
 իր ծանօթ երկրի ծառախիտ անտառներն, նորան-
 ցում օձապտուտ գետակներն և առուակներն. ուստի
 սրտի ուրախութիւնով լցուած՝ իր սիրով կապուած
 ընկերներովն, պատիւ ունեցաւ մանկոյ աբքունի պա-
 լատն, իր նուիրական կացարանն:

Ամերիկայի իշխողն դեռ յառաջ լսելով իր
 դեսպան Մազմազամի ծովահեղձ լինելն, սրտի հա-
 ուաչանքներով կոծում էր զինքն, և մեծ կորուստ էր
 համարում իր տէրութեան ամենահմուտ կառավա-
 րիչ Մազմազամի չքանալոյն համար, ուստի այդ

տախիւ ինքն իշխողն, բոլոր զօրքը և ժողովուրդը
 մի տեսակ մուգ կայուտ վերաբիւ էին ծածկել:
 Յանկարծ ժողովրդական ձայն բարձրացաւ, ամէն
 տեղ քարոզում էին Մազմազամի յայտնասպէս պալատ
 մանկն: Աշխողն ինքն, որ այնքան սիրում էր Մազ-
 մազամին՝ շտապեց մանեւ նորա կացարանն, այն զրո-
 կեց նորան, համբուրեց ջերմ սիրով, և աւետիք
 կարդաց նորա սուղ հազնուած ընտանեացն՝ Մազ-
 մազամի անյոյս վերադարձի համար:

60439-67

Մազմազամն սկսեց պատմել իշխողին իր ան-
 յոջող դէպքը ասելով « Մեծ իշխան և Տէր հողա-
 « պնդին Ամերիկայի, մինչդեռ Ձեր Տէրութեան հը-
 « րովարտակներով նաւակումն նստած կ'ջանայի մուտ
 « դործել, Աւստրիացւոց բանակն, Տոփային սաստիկ
 « ալիքներն զրդուած այլեկոծ հողմունքից՝ բաղկելով
 « նաւակի յետ յառաջ կողմնակի թւերին, ճեղ-
 « քեցին նորա ներքնատունն, ուստի վնասուած նա-
 «ւակն ջրոյ սուզանքով սկսեց խորտակուիլ, զոհե-
 « լով իրան հետ բիւրաւոր մարդիկներ: Միմիայն ա-
 « նարժան ծառայող Մեծութեանդ այս չորս անձիք-
 « ների հետը միտսն (ցոյց տալով իր առաջին ըն-
 « կերներին և պանդոկապետին) խորտակուած նաւա-
 « կի մի մասն ձեռք բերելով հազիւ թէ կարողացանք
 « նորա վերայ մի կերպ մնալ վեց շաբաթ լրիւ, մեռածին
 « չափ կենդանի, բայց նախախնամութիւնն խղճարով

« մեր անտանելի չարչարանքներին, որ ծովային ան-
 « զուժ ալիքների վերայ անապատան պտուտակներ
 « կ'կրկնէինք, ուղարկեց մեզ օգնելու այս նորածիլ
 « միանման մանկահասակներին (հայեացքն ձգեց Արհա-
 « ւիւրի, Քրարիոնի և Սրարիոնի վերայ). սոքա ազա-
 « տեցին մեզ, Տէր իմ, ալիքների դառն տանջան-
 « քիցն և յաւիտենական անդարձ մահիցն»: Բարի
 իշխողն զեռ ուշադրութիւն չէր դարձրել այդ Բա-
 բելոնի երեք մանկունքների վերայ, բայց Մաղմաղամի
 ցաւալի խօսքերն մեծ ներգործութիւն գործեց
 նորա ազնիւ սրտին վերայ, ուստի մօտեցաւ այդ փր-
 կարար չքնաղներին և հայեացքը ձգելուն պէս նրանց
 հրեշտակատիպ լուսանկար պատկերներին շուարեցաւ:
 Արհաւիրն օրինակ էր խկապէս այն յաւերժահար-
 սին, որ արեգական զեռ նոր արձակած ցողուն շո-
 զուններովն պսակուած՝ ծովային թանձր փրփուրների
 միջիցն կբարձրացնէ իր մարմարիոն կիսարանջն կանգ-
 նաչափ. իսկ Քրարիոնին և Սրարիոնին, որոնց միա-
 տեսակ հիանալուն չափ չքնաղ նմանութիւնն զեռ
 չէր ծնուած այնպիսի մի սրատես աչք, որ կարողա-
 նար միմեանցից զանազանել, նմանեցրուց փափկական
 դրախտում բուսած մշտականաչ խնձորենուց մի ոս-
 տի վերայ երկու հատիկ միանման՝ միաձաշակ՝ ան-
 մահարար՝ կաթնակարմիր խնձորներին: Երբ իշխողն
 հանգամանքների բուն նպատակն կմտածէր, որ Ար-

հաւիրն իր մանկական ուժի վերայ յոյս դնելով՝ և
 ամենատեսակ անյաջող տառապանքներն մէկ զի ձը-
 գելով՝ ահռելի լայնատարած օվկիանոսն ձգել է չափի
 տակ իր հայր պանդոկապետին դառն մահիցն ազա-
 տելոյ համար, աւելի շիտթուեցաւ: Երջանիկ էր հա-
 մարում պանդոկապետին, որ ունի Արհաւիրի նման
 զեռ փոքրիկ հասակունն կատարեալ որդի: Նա իր
 հեռատես մտքովն նշմարում էր Արհաւիրի մէջ մի
 երկնաբաշխ շնորհ. ամէն մի հարցմունքի պատաս-
 խանն իմաստական բառերով ճոխացած կ'արտասանէր
 նա, այնպէս որ ամէնքն կը զմայլէին, կը զարմանային
 նորա հատընտիր համեստ խօսակցութեան կապերի
 վերայ նոր արարած էր անուանվում նա իր գերբնական
 ներքուստ և արտաքուստ զարդարուած երկնաբաշխ
 շնորհքներովն:

Հետեւեալ օրն Մագմաղամի աղտութեան
 առթիւ, իշխանական պալատունն խնձոյք կազմուե-
 ցան, հրովարտակներով հրաւիրուեցան բոլոր պալա-
 տականքն և իշխանազունքն նորա հոյակապ դահ-
 լիճունն գումարուեցան: Ամէնքը Արհաւիրի չքնաղա-
 տիպ պատկերին կրնայէին, նորա ջնաշխարհիկ ժայելուչ
 հասակի վերայ կը զմայլէին, բայց Արհաւիրն՝ պատկ-
 բացնելով սրտին մէջ իր սիրելի հայրիկի դառն վե-
 ճակը, որ պալատիցն կէս մղոնաչափ հեռի բանդունն
 տոչորվում է տանն տարի շարունակ, ո՛չ մի խրա-

խուսանք չէին մխիթարում նորա վերաւորուած վաս-
 փուկ սրտին, ուստի որոնեց նա մի՛ յարմարաւոր
 վայրկեան, յառաջ խաղաց հրաւիրեալներէ կենդորոն,
 ծնկներէ վերայ կանգնած իշխանի առջևն՝ մնաց ան-
 մուռնչ, կ'ուզէր մերկանալ նորա հանդիսականաց
 առջևն իր գաղանիքն, բայց կուսական պատկառանքն
 արգելքներ էին պատճառում, կաշխատէր բանալ
 հանդիսականաց դէմ իր սրտումն թագցրած ցաւերի
 կապանքներն, բայց արտասուքի հոսանքներն չէին տալիս
 կական խօսելոյ: Իշխողն երեւկայեց Արհաւիրի բուն
 նպատակն, որ կ'ուզէր յայանել բացօրէն մի որպիսի և իցէ
 դաղանիք, իսկոյն կալաւ նորա ձեռքիցն՝ նստեցրուց իր գա-
 հոյքի վերայ, և խրախուսեց խօսիլ համարձակ, խոստա-
 նալով բոլորի առաջ կատարումն տալ նորա ամէն մի պա-
 հանջներին: Արհաւիրն սկսեց իր ցաւալի պատմութեան
 առաջնակարգն վեր առնել իր հայր շեղովն դերի
 տանելու օրիցն մինչև վայրկենիս իշխողի հետք խօ-
 սելն. յետոյ նա իր պատմութեան վերջումն աւելացրեց
 հետեւեալ խօսքերն դողողովն ձայնով: « Այժմ կը
 « խնդրեմ բոլոր ներկայ դանուած պալատականներին
 « և իշխանազուններին, թեկզի նման մի հայրակո-
 « րոյս օրիորդի վշտալի ցաւերին կարեկից լինել,
 « միջնորդել Մեծ իշխողին ընդհանուր հողազնդին
 « Ամերիկայի՝ ազատել նորա հայր շեղով շայկու-
 « ձեոյն, որ տասն տարուայ շրջանում աշխատում

« է շարունակ տեղոյս գետնափոր հանքերուսն, որ-
 « պէս զի նորա մի հաաիկ դուստր թեկզին գրկէ
 « իր վաղուց կարօտացած սիրելի Հայրիկին»:

Արքայն բոլորովն մելքեցաւ և բոլոր պալա-
 տական հանդիսականներն շիթութեցան Արհաւիրի
 ծպտեալ իգականութիւնն լսելով, ամէնքը մի տեղ
 շտապաւ հնչեցրին իրանց բարձր ձայներն «ազատու-
 թիւն, ազատութիւն»: Այդ ծափահարական, թեկզի
 սրտին համապատասխան քաղցր ձայներն դադարե-
 լուցն յետոյ, իշխողն կնքեց «և նորա բոլոր ընկերներին»:
 Մինչդեռ կը կարգադրուէր շեղով շայկունուն և
 նորա ընկերներին հանել բանդատնիցն, թեկզին վա-
 զեց դէպի բանջն, դէպի իր կարօտ հայրիկն և բոլոր պա-
 լատականքն նորա յետևից: Բանդապետն մութը բանդի
 ամրափակ երկաթեայ բևեռներով ամրացրած դռներն,
 որ տարիներով փակուած էին՝ բացաւ և դերիներն
 լոյս տեսան: Թեկզին որոնեց իր սիրելի հայր շեղովն
 և ընկաւ նորա ոտքերն: Նա՛ որ կարօտ հայրիկի
 լանջովն կը փարւում միմիայն վերացական մտքերով,
 այսօր յայանապէս նորա զրկովն փաթաթուած՝ հայ-
 բօխնամ սիրտն է մխիթարում, նորա կրած դառն
 տանջանքներն է փարատում, նորա մշտական զերու-
 թիւնից ազատուելու աւետիքն է կարդում: շեղովն
 ներկայ զրութիւնն կը նմանէր այն անխնամ ծառին,
 որ ձիգ օրերով չոր հողին տակ արձակուած արմատ-

ներն արևուն տապ խորշակովն կը սկսի իր կանաչ տե-
րէներովն դեղնանալ և թառամիլ: Բայց թեկզի մրայօն
աղբերակների վաղկան արտասուքն թացացնելով իր
հայրիկի կիսաչոր աչքերն, դարձրուց հօր դունատ
երեսին վերայ իր բնական վայելչատիպն: Բիւրաւոր
հանդիսականներին տիրել էր խորին լուսթիւն. ա-
մէնքի աչքերն կը դիտէին թեկզի և նորա հայրիկի
ներկայացրած լացախառն ուրախ տեսարանի վերայ.
Ճկար այնտեղ այնպիսի մի զգայուն սիրտ, որ չհո-
ւէր աչքերիցն ջերմիկ արտասուք. ամէնքի գուլթը
կը շարժէին այդ անծանօթ հետաքրքիր առարկայի վե-
րայ: Պանդուկապետն, որ ընտրել էր Արհաւիրին իր
միակ դստեր Ղիզային փեսայ, աւելի կը զարմանար, թէ
որպիսի գաղտնի հնարքներով նա կարողացաւ իր
նպատակին արժանի հանդիսանալ, ուստի սա սիրոյ
զրդիւններով լըուած՝ յառաջ խաղաց, զրկեց երկու-
սին միատեղ և իր սրտանց բարեկամական ջերմ համ-
բոյրը նուիրեց նրանցը: Նոյնը իրագործեցին Բրաբի-
ոնն և Սրաբիոնն, որոնց սրտերին մէջը թափանցուեց
թեկզի օրիորդական վառվռուն սէրն: Այնուհետև
աշխոյժ մանկահասակներն սկսան վառուել նորա տաք
սիրովն և երկուքն էլ որոշ մտքերով թեկզի հե-
տը ամուսնանալու մի խորհուրդ կը մտածէին: Բայց
դորանց այդ խորհուրդը կը յաջողուի արդեօք և
թէ որ մէկին կը վիճակուի նա, այդ ճակատագիրն

ինքն կ'որոշէ ապագայ ժամանակում:

Պերկներն բանդումն ստացած իրանց կրկնա-
մորթուցն մերկացան, մետաքսեայ ալ կապուտ հան-
դերձներով զարդարուեցան և հանդիսականաց հետը
արքունի ընդարձակ դահլիճումն նիստ ունեցան:
Հեղոմն որ տասն տարի շարունակ բանդի անարգ
անկիւններումն և գետնափոր հանքերումն կը սոչոր-
ուէր ժամ յառաջ, այսօր արքունի հոյակապ դահ-
լիճումն պալատականաց հետը սեղանակից է իշխողի:
Հեղոմն, որ բոլորովն յուսակտուր էր ստանալոյ իր
սիրելի զաւակիցն դէթ մի լոկ տեղեկութիւն, այսօր
նա զրկախառն զգուանօք համբուրում է նորան:
Այն գերկներն, որոնք անցուդարձողներէցն ստանում
էին թքանաց անարգանքներ, այսօր արքունիքումն
պատուակից են իշխողի, նորա սիրելիներէցն ընդունում
են յարգանաց պատիւներ: Վերեւից երկինքն իր լու-
սեղէն հրեշտակներով և լուսածիճաղ զարդարուն
առարկաներովն, իսկ ներքեւից երկիրն իր զգայուն
ողկներովն և մուգ կանաչ ծառատունկներովն, բաց
կին արեւ այդ օրն հրճուանաց առազաստներն և ծա-
փահարելով կը զուարճացնէին բոլոր հանդիսականների
զգալի սրտերն: Բրաբիոն ծաղիկն, որ իր վայելուչ
գունովն և զրախտային հոտովն կը զմայլեցնէ ամէն
մի մարդոյ զգայուն միտքն, այնպէս և թեկզի փունջ
ծաղկի նման՝ հոտ առնելով մէկ մէկու կ'ընծայէին,

և կը զուարճանային նորա հրեշտակալան գեղեցի վը-
րայի գեղածիծաղ ժպիտներովն:

Այժմակնասլաք երկաթեայ լարերն իրանց
բարեհամբաւ լուրերովն մէկը միւսի ետեւից զուար-
ճական աւետիքներով ուրախացրին նոյն իսկ օրն
Հեղոմի սուգ հագնուած կնոջն. նորա ձիգ տարինե-
րով ակուր սնակն սկսեց դարձնալ իր առաջուայ
շքեղ նախատիպն ստանալ. այնպէս էլ պանդոկապե-
տի, Բրաբիոնի, Սրաբիոնի և միւս գերբնեւրի վայակոծ
անախներն ուրախութիւնով լցուեցան:

Դեպան Մաղմաղամիցն սկսած մինչև յետին
պալատական իշխանագն հիտեաբար կատարեցին միւս-
նոյն հանդէսն, շարունակ երեք ամիս, այնուհետև
հեռաւորքն պատրաստուեցան դառնալ իրանց հայ-
րենիքն:

Բրաբիոնն և Սրաբիոնն, որոնց սրտերն անհամ-
բեր վաւժում էին թեկղի սիրոյ տաք կրակովն՝ մէկը
միւսի դեռ բուն նպատակն չհասկացած, որոշ որոշ
թեկղի հետը առանձնացած՝ կառաջաբիէին նրան
իրանց սրտի գաղտնիքներ... հաղորդելով՝ առաւե-
լապէս զութն շարժելու համար, որ եթէ թեկղն կը
կարդայ նրանցը իր բացատութիւնը, նորանք սիրոյ
գրդիւններից ստիպուած կը յօժարին ինքնագոհ լինել
լայնաբերան անկուշտ օվկիանոսու մն: Թեկղն նայելով
այդ երկու հրեշտակային մարմինների զրօթեան,

որ զրաւուած են արդէն իր սիրովն, և մտածելով
նրանց ապագայի վնասներն, անձնատուր եղև, ցոյց
տալով ամէն մէկին առանձին իր ինքնայօժար կամքն,
ուստի իբրև զրաւական՝ թոյլ տուեց նրանցը քա-
ղել իր լուսանկար կաթնակաբժիր երկու այտիցն,
մէն մի ջերմ համբոյր: Բայց որովհետև վերջիններն
պէտք է նաւէին իրանց հայրենիքն որոշ ճանապարհ-
ներով. ուստի թեկղն, տալով այդ երկու սիրահար-
ներին առանձնապէս իր անսուտ խոստմունքն, պատ-
ուիրեց, որ նոքա նախապէս գնան իրանց հայրենիքը
և ծնողաց բարեհաճ՝ կամքն առնելուցն յետոյ, վե-
րադառնան իր հօր Հեղոմի երկիրն հարսնախօսութեան:

Արքունի նաւակներն պատրաստուեցան և հե-
ռաւորքն իրանց հրաժարականն մէկ մէկու կարդալուցն
յետոյ, արքայալայել պատուով նաւակների առա-
գաստն բաց արին: Պանդոկապետն և Հեղոմն իր սղ-
նիւ թեկղի հետն գնում էին մի նաւակով, իսկ
Բրաբիոնն և Սրաբիոնն միւս ազատուած գերբնեւրի
հետը գնում էին առանձին նաւակով, առաջինքն
թեկղի վաստակած աւագակների հարատւութիւնովն
դիմաւորեցին դէպի Հեղոմի երկիրն, պանդոկապետի
քաղաքի մօտովն, իսկ վերջինքն դէպի իրանց հայրե-
նիքներն՝ որոշ ճանապարհներով:

Մինչդեռ Հեղոմի նաւակն կը լողայր ընդարձակ
օվկիանոսի փրփրոտած ալեքների վոյջօք, թեկղն ըն-

կաւ պանդոկապետի ոտքերն և նորա աչքով տեսած հանգամանքներն յիշելուցն յետոյ ներողութիւն կը խնդրէր պանդոկապետիցն, որպէս զի յանցանքներն մասնաւոր թեթեւանան) ըստ որում իրան ձեռակերպելով պատանեակ՝ նշանուեցաւ նորա Վիզայ միակ դատեր հետը, բայց միևնոյն միջոցին՝ նորա սրտին չը կորիւրոյ համար, նա խրախուսեց ասելով «չը կար՝ « ծէք թէ Վիզայի հանդիսակատար նշադրութիւնն « իմ պատճառովս լուծուեցաւ, ո՛չ, նա արդէն ունի « այնպիսի մի արժանաւոր փեսայ, որին չէք զանա- « զանել իմ փեսայիցն, որին նախախնամութիւնն « ընտրել է և ինձ համար:»

Հեղոմն՝ որ այս հանգամանքներիցն դեռ բոլորովն անտեղեակ էր, սուր ականջներն վայր թողած կը լսէր ամէնն և կը զարմանար թեկզի այդքան հնարագէտ քաջագործութիւնների վերայ. թէ ի՞նչ գոհունակ սրտով, առաքինի գործքերով նա Աստուած էր փառաբանում, դորա կշռի չափն մտում է ընթերցողին իմանալոյ:

Օրերն և զիշերներն իրանց շրջանական պարտքերն էին կատարում և նաւականներն իրանց անկեղծ բարեկամական սէրն միմեանց հետ փոխարինելով նաւակն իր վերջին կանգն առաւ պանդոկապետին պատկանեալ Վ... քաղաքի նաւահանգստեան տեղն, ուրտեղ որ յառաջ գումարուել էին քաղաքի ընդհանուր

ժողովուրդն, պանդոկապետի կինն և նորա նորախօս նազելի Վիզայն, որն որ շտապում էր իր փեսայ Արհաւիրի հետն մի վայրկեան յառաջ սիրակից հանդիսանալ: Հեռաւորներն դուրս եկան ցամաք, և մերձաւորներն յառաջ խաղալով կ'ուզէին զրկել նրանցը, բայց պանդոկապետի կինն միայն իր նպատակն յառաջ տարաւ՝ զգուելով իր սիրելի ամուսնոյ հետը, որին մի քանի օր յառաջ մեռած կը համարէր: Շուարած Վիզայն մի կողմն կանգնած կը զիտէր զարմանալի մտքով Արհաւիրի փայլուն պատկերն և չէր համարձակում մտաւորիլ նորան, որովհետեւ թեկզի զրային այս անգամուսն օրիորդական հանդերձ կը տեսնէր նա: Թեկզին մօտեցաւ զրկեց Վիզային, համբուրեց նորա մարմարիոն երեսն և ձեռքերն, նորա կիսլանջովն պատած, ասաց նորան ցածր ձայնով «մի՛ « տրտմիր իմ սիրոյս ընկեր, դարձեալ երկուքս ան- « որոշ պէտք է մնանք և մի տնակում հարսնական « խաղաղ օրեր պէտք է փայելինք. նախախնամու- « թիւնն արդէն ընտրել է մեզ համար փեսաներ՝ մի- « անման զեղեցիկ:» Յետոյ ձեռքիցն բռնած առանձնացան մի կանաչ տերեւախիտ թղենոյ տակ, սկսեց պատմել նորան իր պատմութեան հետը խառն՝ և Բրաբիոնի և Արաբիոնի վառվառն սէրն, որ թեկզին նորանցից բաժանուելու ժամանակը բերել է իր հետ համարեա նորանց կենդանի սրտերն....

Ամբոխն ծափահարական հանդէսով առաջնորդեց նորակիներին մինչև պանդոկապետի նուիրական կացարանն:

Հեղոմ Հայկունուց անմխիթար կինն, որին իր ամուսնոյ անդառնալն բացակայութիւնն բաւական չէր, անյայտացել էր և նորա մի հատիկ դուստր Թեկղին, դեռ Ամերիկայից խիած ողջունաբեր հեռագիրն ստանալու օրից Հեղոմի հաւատարիմների հետն արդէն արագ ընթացքով չափում էր ճանապարհներն դէպի Վ... քաղաքն, կուզէր օր յառաջ իր սիրելիներին գրկել, իր սուր սուսերներով խոցոտուած սրտիկն փարսաւել և իր վաղուց կարօտացած փափազն լցնել:

Երբ պանդոկապետի հարուստ տունն բազմականներով լցուած կը կատարէին նորա վերադարձի ճոխ հանդէսն՝ գաւիթն նորիցն սկսեց ծփալ խուռն ամբոխով: Հեղոմի կինն աղաղակում էր բարձր: «Տուէ՛ք ինձ առնուլ իմ վաղուց կորցրած ամուսինս, «բերէ՛ք ինձ գրկել իմ անուշ Թեկղին, աշատօղն «մահիցն իր քաջ ծնողին:» Ներքնականներն և արտաքիններն շփոթուեցան այդ անսովոր աղերսալի ձայնի վերայ, Հեղոմի կինն յարձակուեցաւ իր քաղցր ամուսնոյ և քնքոյշ դստեր վերայ ինչպէս ձագակորոյս ոչխարն երկար բառանչելով վերջապէս կ'զանի իր կորած նորածին զաւնուկն՝ Նա բարձրա-

նարով կը վարուէր նրանց լանջովն, և յածրանայով կը թռչէր նրանց ոտքերն իր աչքերի զեռակահոտ արտասուքներովն: Նրկինքն հրեշտակներով և երկիրն զգայուն մարդիկներովն միմեանց հետ ողջունաբեր տեսարան կը ձեւակերպէին, արեգակն կանգ առած անշարժ կը ծիծաղէր ուրախական ժպտաններով այդ երջանիկների հետն:

Ուրախական հանդէսներ կատարելուցն յետոյ, պանդոկապետն, իր կինն և քնքոյշ Վիդայն փառաւոր հանդէսով ճանապարհորդեցին Հեղոմին իր սիրելիների հետ միասին մինչև նորա բնակութեան տեղն, Հեղոմի երբեմն անզարդ կայարանն: Բայց Հեղոմն և երախտագէտ Թեկղին դեռ քաղաքն ոտ չը կոխած, մտան քաղաքիցն դուրս ճանապարհի վերայ փոքրիկ քարաշէն եկեղեցին, ուր որ Թեկղին ստացել էր իր մտքի աներևոյթ լուսաւորութիւն: Թեկղին առաջին անգամից աւելի իր սրտանց դոհունակութիւնն նուիրելով քաղցրիկ Յիսուսին և նորա Կուսածին մօրն, մտան քաղաքն: Ամբոխի հրճուանաց ձայնիցն քաղաքն *սկսել էր դղողալ, քնարների ներդաշնակ հրեշտակներն կը զմայլեցնէին լողաց զգայուն սրտերն: Հեղոմի քաղաքն այդ միջոցին ստացել էր փափկական եղեմայի ձև: Նրկար ժամանակ այնտեղ զիշերներն մօտենալու իրաւունք չ'ունէին: Լուսնի փո-

խարհնն մշտաւառ շահերն կը ծառայէին: Հեղոմն արդարեւ ստացաւ իր պետական ասպետներն, աւելի պատուոյ արժանացաւ տեղական վսեմ Արքայի շնորհիւն, այնուհետեւ խաղաղ կեանք և ուրախ օրեր կ'երևէին Հեղոմի, իր կնոջ և անոյշ թեկզկի առջևներն:

Թ Ե Կ Ղ Ի

ԲԱՃԱՆՈՒՄՆ ԵՐԿՐՈՂ

Բրաբիոնի, Սրաբիոնի և սրանց դերութիւնից ազատուած տանն ընկերների նաւակի վերայ մութ թիւնը փռել էր իր հովանի թեքերն, ուստի նաւակն ամենայաջող կերպով լողում էր ծովային մակերևութին վրայով դէպի նպատակն: Առաջին երկու եղբայրներն իրանց զգայուն մտքերի համարեա մեծ մասն ընծայել էին արդէն թեկզկի սիրուն և նրանց գլխաւոր խօսակցութեան առարկայն միայն թեկզկն էր, նորա հրեշտականման լուսափայլ պատկերն էր, նորա կաթնակարմիր այտերի համբոյրն էր, որ բաշխել էր նրանցը իւրաքանչիւրին առանձին: Իսկ վերջիններն, որոնք թեկզկի շնորհիւ ազատուել էին մշտափակ մութը բանդիցն, անժամանակ դառն տանջանքիցն, դատողութեան տակ էին ձգել, թէ ի՞նչ կերպով վարձահատոյց լինեն թեկզկի լուութեան փոխարէնն, սրտանց ուխտեցին Նախախնամութեան

անմահ անուետիք, որ իրանց հայրենիքն զնուշուցն յետոյ, վերադառնան իրանց ընտանիքներովն թեկզի անակն, սարկահան պաշտօն վարելու, նորա անչափ երակտիքն չը մուսնալու համար:

Արովհետև ամէն մի յաջող միջոցներն հետը կապ ունեն և անյաջող դէպքերն, նաւակն փոխանակ տանելոյ այդ ուրախ նաւականներին դէպի բուն նըպատակն, իրանց կարօտ հայրենիքն. առաջնորդեց նպատակին հակառակ մի այնպիսի անմարդաբնակ կղզի, որ բոլորովին անծանօթ էր երևում նրանցը: Երբ նաւակիցն դուրս գալով ցամաք, կ'ուզէին հետաքրքիր լինել այդ հողագնդի համար, զմասւորուեց նրանցը այն կղզիի բնակիչներէից մէկն զարհուրելի դէմքով: Նորա ամէն մի մարմնական մասունքներն բոլորովին չէին համապատասխանում մարդկութեան օրինակին: Նա ունէր իր լայն երեսին վերայ մի հատ բաւականին մեծ աչք, չորս անկիւնի, երեսի ներքին մասիցն կպած ունէր բուն ծնօտի տեղն ինքնարոյս մտեայ փուչիկ դնդաձև, բերանն ազաշնորհ լայն, քթի ծակերն կարելի էր ձևակերպել զազանների ապաստանարան, նորա ահուելի տգեղ դէմքն և լայնաթիկունքը կոպիտ հասակն ճանապարհորդների սրտերինն զուշակեց մի անբաղդութեան հետեանք, կամեցան յետ դառնալ, մննել նաւակն, բայց այդ զզուելի հրեշտ կալանաւորեց նրանցը, հարկու միեց

մի խաշանց փարախ, զլորեց դրան դէմն մի մեծ տափարակ քարաժայռ և ինքն հեռացաւ:

Այն գերիներն, որ բաղդի բերմունքով ապա-տուել էին անժամանակեայ գերութիւնից, և ուրախ կը շտապէին ոտ կոխել իրանց հայրենիքը, որպէս զի սուգ հագնուած ընտանիքների սրտերն շահեն, հիմայ թիւր բաղդի պտուտանքներով մի աննշան հրէշի ձեռքով կալանաւորուած ահարկու դողով զուշակում էին իրանց առջևն մահառիթ փտանգներ: Բրաբիոնն և Սրաբիոնն, որոնք մի ժամ յառաջ թեկզի ջերմ սիրովն վառուած ուրախ սրտով աշխատում էին օր յառաջ իրանց բուն նպատակին հասնել, այժմ դռնափակ փարախումն՝ ձեռքերն կաշկանդուած, անէճք էին կարդում իրանց անբաղդ վիճակի վերայ: Երկար աշխատեցին փարախի դռնաքարն փոքր ինչ շարժել, որպէս զի նորա ներքնածերպովն կարողանան մի կերպ ազատութեան հնարք որոնել, այսու ամենայնիւ քարն իր ծանրութեան չափ անշարժ էր, ուստի նրանց աշխատութիւնն չունեցաւ նպատակի հետեանք: Փամի երեքն էր հրէշն վերադարձաւ, բերելով իր հետը և հինգ իրան նման հրէշներ: Մտան փարախն, առին այդ ինքնագոհ տասն երկու անմեղներին և տարան իրանց բնակութեան տեղն, բաժանեցին դորանցը, իւրաքանչիւր հրէշին ընկան բաժին երկու ողի: Յաջողաբար Բրաբիոնն և

Սրաբիոնն վիճակուեցան մէկ հրէշի: Ամէնքը երբ անսան հրէշների կացարաններումն մարդոյ ոսկորներ, ողնախաղեր, ազատութեան յոյսը հեռի գնաց նրանց մտքերիցն մղոններով, բացի դորանցից հրէշների կացարաններումն կային և ուրիշ կենդանի զոհեր, որոնք դարձեալ ինքնուրոյն կարթիւ մատնուած էին մարդակեր հրէշներին: այդ առթիւ դրանց զոհելոյ օրերն պէտք էր որ մի միջոց տւէին: Ծոփն ընկզմած մարդն այլքների հետ պատերազմ կը բանայ, և ձեռքերն այս կողմն այն կողմն կը ձգի որպէս զի մի կերպ ազատութեան ճանապարհ որոնի, այնպէս էլ կեանքի վերջին կեօի վերայ դանուած այդ թշուառականներն, մինչդեռ հրէշների անկուշտ որովայնին կերակուր չէին դառել, բոլոր մտքերն մի տեղ ժողոված կը մտածէին իրանց գլխի ճարն շտնելու:

Թեկզին այդ միջոցին իր ծնողների քաղցր սիրովն շողաղուած, դորանց ամէն անյաջող դէպքերն զգում էր Յիսուսաբաշխ անպատմելի շնորհիւն և նրանց ամէն մի խորհրդական խօսակցութիւններին հաղորդակից էր համարեայ. նա իր նուիրական կացարանումն բազկաթռուի վերայ նստած, նրանց վարայօք անցքերն նկարագրում մի առ մի: Տխրութիւնն չէր ներգործում Թեկզի սիրաբորբոք սրտիկի վերայ, որովհետև նա չէր երեւակայում իր սիրելիների առջևն որպիսի և իցէ մահագուշակ վտանգ:

Սրաբիոնն տեսնելով, որ հրէշներն ամէն գիշեր բացակայում են իրանց կացարանիցն, երևի մարդիկ որսալու, ուստի մի հանդարտ զիշեր Բրաբիոնի կարեկցութիւնովն, հուպ տուեց իր ուսագլխներին և նուրբ բարակ մարմինն անձուկ պատուհանիցն դուրս հանեց, վազեց փակ դրան կոճակն յետ արեց դրսի կողմիցն: Գուրս վազեց Բրաբիոնն և միւսներն, կրկին դրան կոճակն վերայ դնելով. բաց արին և միւս զըռներն, որտեղ իրանց ընկերներն փակուած էին. նրանց հետերնին դուրս վազեցին և միւս ինքնուրոյն մատնուած զոհերն, ամէնքն միատեղ յետ յառաջ նայելով, մերթ սրտի ուրախութիւնով լցուած, մերթ ահ ու երկիւղով պատած գնում էին, մինչև հասան ծովային եզերքն, ուր տեղ սպասում էր նրանց պատրաստի նաւակն:

Գիշերն՝ երբ իր մութը վերջին վայրկեաններին մէկդի ժողոված լուսոյ շառաւիղների հետն սկսել էր մաքառել, հրէշներն դարձան իրանց կացարանն, որսածներին դարմանելու համար, որպէս զև աւելի գիրանան, բայց նրանց գաղափարին պատճառեց մի անսովոր շփոթմունք: Նրբ տեսան դռներն փակ, ներսնաւորներն դատարկ, վազեցին ծովային եզերքն, նաւակի տեղն տեսան դատարկ. անկարծիք զղայլին նրանց յայանի փախչին և ստիպուած պէտք է, որ հետեւէին նաւակի ետևից, ըստ որում այդ զոհերն

հրէշները որովայններին մի առժամանակեայ համեղ կերակուր էին խոստանում: Արովհետեւ հրէշներն հմուտ էին ծովային պտուտակներին, ուստի վեցն էլ միասին և միանուազ մտան ծովը, մերթ ջրի տակովն, մերթ նորա մակերևութին վրայով, պնդեցին նաւակի ետեւըն, նաւակի սուր ընթացքիցն երեք անգամ աւելի սրնթաց կը լողային անգութ պղքների վրայովն: Նաւակն հազիւ թէ մազապործ էր վտանգից, երբ հրէշների ձեռքերն և ոտքերն արագ շարժելու առթիւ, սկսեցան դադարիլ և հետզհետէ յետ մնալ: Նաւակն ազատուեց այդ մահազուշակ որոգայթներիցն և այնուհետեւ մեծ զգուշութիւնով շարունակեց իրանց ուղիղ ճանապարհն: Այս անգամ նաւակն ստացաւ ուժային զօրութիւն, աւելանալով նորանում ևս տասն ոգիներ, որոնց ամբողջութիւնն եղև քսան և երկու:

Այն աւազակների խումբն, որին Արհաւիրն, Բրաբրիոնն և Սրաբրիոնն Գիբրալտարի նեղուցին մօտ, ծովային եղբրբունն զիշերային թանձր քնոյ մէջ թողած աւազակների նաւակովն և բոլոր հարստութիւնովն փախել էին, դեռ այն օրից սկսած կը պտրտէր ծովն երեսին, մէկ որ իր աւազակութեան պաշտօնն էր յառաջ տանում, և երկրորդ իր կորցրած նաւակի հարստութիւնն ձեռք բերել կը ջանար: Յանկարծ դիմաւորուեց այդ հրէշների ձեռքից ազա-

տուած քսան և երկու նաւականներին, թէ և մտադրուեց պատերազմել նրանց հետը, բայց զգալով իր սակաւաթիւ տկարութիւնն, շատ որում ինն հողի էին, սկսեց հեռանալ: Բրաբրիոնն և Սրաբրիոնն խտոյն և եթ ճանաչեցին այդ աւազակներին, ուստի այդ երկուսի խորհրդական հրամանովն ամէնքը մի տեղ իրանց պատրաստի զէնքերովն փակեցին աւազակների նաւակի դէմն և նորանցը կալանաւորեցին: Այդ միջոցին աւազակների զնդակից միմիայն մի հողի վերաբորուեց, որն որ մի քանի ժամերիցն յետոյ կարգալով իր մահուան վերջին կտակն՝ հողին փչեց և օվկիանոսի ծոցումն ժառանգեց իր համար հանգիստ գերեզման: Աւազակների ձեռքերը, ոտքերը ամուր կաշկանդած կ'ուղէին օվկիանոսի լայն որովայնին կերակուր տալ, բայց նրանց արդար խղճերը յանդիմանում էին մի այդպիսի խղճի ընդդէմ՝ զործին ձեռնամուխ լինել, մանաւանդ երբ կը տեսնէին, որ աւազակներն սրտանց խոստանում էին նրանց ամէն մի հրամաններն անթերի կատարել: Նրանց աղերսանքը, աչքերի զետակահոս արտասուքը, որ ծովին համարեայ ուժ էին տալիս, աւելի շարժեցին նաւականների սրտերն, ուստի իրանց թիւր մտքերին խափանումն տալով համաձայնուեցան թողուլ նրանցը նաւակումն և այժմ նաւակն ունեցաւ ամբողջ երեսուն ոգիներ:

Սրաբիոնն, որին ամէնքը նորա ձեռքով ազատուելոյ առթիւ հպատակ էին, կարգաց մի բարենպատակ զխաւորութիւն, մարդակեր հրէշներին վերաբերեալ, «զիցուք թէ, շարունակեց նա, Նախախնա « մութիւնն մի կերպ ազատեց մեր անձը այն տգեղ « հրէշներինցն, որոնց կացարաններումն յայտնի կը « տեսնէինք մեր աչքերովն շատ մարդիկների ոսկոր « ներ, որոնք արդարեւ կերակուր էին եղել նրանց « անգութ որովայններին, և ո՞ զիտէ թէ որքան մարդիկ « նոյնպէս զոհ պիտի լինեն նրանցը այսուհետեւ: « Թողովեցէք Ձեր ուժն, կարողութիւնն և դառնանք « նրանցը կորուստ մասններ:» Ամէնքը համաձայնեցան, բայց աւազակներն, որոնք աւելի հմուտ էին հրէշների կենսական քաջ դրութիւններին՝ պատասխանեցին, մենք երեսուն ոգիներովն նրանց յաղթել չենք կարող, բայց եթէ կը կամենաք որ այդ դժուարին յաղթութեան գործն յառաջ գնայ, հրամայեցէք վեր առնել մեզ հետ և մեր ընկերակից հարիւր երեսուն ոգի աւազակներին, որոնք մեր իշխանութեան տակն են զտնուում այժմ, և մեր աւազակութեան հետը կապ ունին. այն ժամանակն կարելի կը լինի, որ այդ սրբազան մտադրութիւնն յաջող կատարումն ունենայ: Սրաբիոնն կրկնեց, այժմ ո՞րտեղ են Ձեր ընկերներն. համարեայ պատրաստ են, պատասխանեցին աւազակներն: Նաւականների սրտերին երկիւղն պատեց,

ըսելով նրանց ընկերների քանակութեան թիւն և ամէնքն կարծես զունաթափուեցան: Սրաբիոնն իշխանական ձևերով առաջարկեց աւազակներին հետեւել հարցերն: Դուք սրտանց կը խոստանա՞ք, որ Ձեր ընկերներովն հաւատարիմ լինէք ինձ ամէն մի անյաջող դէպքերում և կը կատարէ՞ք իմ տուած հրամաններն անթերի: Այո՞, այո՞, խոստացան և երդուեցան իրանց բուն հաւատոյ հիման արմատներովն մնալ հլու և հաւատարիմ մինչև իրանց արեան յետին կաթիլների հոսիլն, ուստի և Սրաբիոնն խոստացաւ աւազակներին իրանց հարիւր երեսուն ընկերներովն միասին վեր առնել իր հովանաւորութեան տակն, տանել նրանցը իր հայրենիքը և այնտեղ նուիրել նրանցը բնակութեան տեղն մի արգաւանդ հող, և խրախուսեց մի քանի ազդու խօսքերով հեռանալ այդ աննպատակ աւազակութեան գործերիցն, որոյ արդիւնաւոր պտուղն շուտահաս գնդակի մահն է: Աւազակներն իրանց սրտանց զոհունակութիւնն նուիրելուցն յետոյ, նաւակի ընթացքը դարձրին կողմնակի, դուրս ելան ցամաք: Իսկոյն գետնափոր տնակներիցն դուրս վազեցին աւազակների ընկերներն, որոնք արդարեւ հարիւր երեսուն էին լրիւ: Կուզէին սովորականին պէս յարձակուիլ նաւականների վերայ, կարծելով թէ և սորանք զոհուած կը լինէին ընկերների ձեռքովն, բայց աւազակապետն իր արիւնա-

շարխ աչքերովն զգուշացրեց ընկերներին հեռու մնալ, յայտնելով ամէնին հանդամանքի պատճառներն, ուստի այդ պատուոյ արժանի բարեգութ հիւրերին ընդունեցին բարեկամական սիրով, և ամէնքը միաբերան խոստացան սրտանց հպատակել Սրաբիոնի ամէն մի յանձնարարական հրամաններին: Այժմ Սրաբիոնն և Բրաբիոնն հարիւր յիտուն և ութն քաջ ոգիների պետ են անուանուում:

Մորակներն քանի մի օր այդ թանձր ծառախիտ ծածկուած կղզիումն հանգիստ առնելուցն յետոյ, Սրաբիոնի կարգադրութիւնովն ամէնքը շտապ զինաւորուեցան հրացաններով, ատրճանակներով և և կորիչ սրերով, պատրաստեցին թուով ութն նաւակներ, իւրաքանչիւր մէկ նաւակումն զետեղուեցան քսան ոգիներ, և նաւեցին միևնոյն ծովագնաց ձանապարհովն դէպի մարդակերների կղզին: Երբ նրանք մօտեցան այդ անբաղդ հրէշների թագստեան տեղին, եօթն նաւակներն ծածկուեցան ծովային եղերքումն մի ծառախիտ ծածկուած տեղում, իսկ միւս նաւակն ծովի երեսին մի յայտնի տեղում, ծովային ալեքներովն շարունակում էր իր դանդաղ ընթացքն: Հրէշները, որոնք թէև այդ միջոցին դարձեալ քառասուն և երկու ոգիներ որսած էին, բայց իրանց կորցրած զոհերի համար աւելի բորբոքուած էին և իրանց մտքերն ի հետը կը մաքառէին արդէն, տես-

նելուն պէս յայտնի տեղում նաւակին պնդեցին նորա յետեից, նաւակն փախուստ դարձաւ, միւս նաւակների յառաջ խաղալով շրջապատեցին հրէշներին, ինչպէս ձուաչափ կարկափ անթուելի հատերն մէկ մէկի յետեից բարձրիցն կը թափուին հասունացած ցորենի հասկերի վերայ, այնպէս նրանց վերայ թափուում էր ամէն կողմից նաւականների գնդակների պատիժ—պատուհան: Հրէշներն հարիւրաւոր տեղից վիրաւորուած օւղեցան ջրի տակ: Զուրն իր բնական կապուտ դոյնն արիւն փոխարկեց: Նաւականներն այդ միջոցին սկսեցին վատուիլ միմեանցից: Հրէշներն ծովի տակին իրանց հանգիստն առնելուցն յետոյ նորից դուրս եկան ջրի երեսն, ամէնքը կիսաուժ քաշ ընկած նաւակներիցն կուզէին շրջել, բայց նրանց ձեռքերն սուր սոււերներով կտրատուեցան և չարաչար սպանուեցան և նաւականներն համարձակ դուրս ելան ցամաք: Սրաբիոնն իր քաջերի հետը մտաւ հրէշների կացարանն և գոռաւ նրանց ամէն մէկի ներքնատանն փակուած եօթն սղիներ, որոնքը ազատելուցն յետոյ ժողովեցին զոհ եղած մարդիկներըն մնացած բոլոր հարստութիւնն և դարձան դէպի Սրաբիոնի և Բրաբիոնի քաղաք հայրենիքը:

Այդ կղզիումն կար մի տեսակ մահաթափ ծաղիկ, որոյ սեպհական նշանակութիւնն միայն աւազակապեան զիտէր և այդ ծաղիկ հոսովն հրէշներն

երբեմն անմահ էին համարուում: Աւազակապետի խորհրդովն Սրաբիոնն վեր առաւ իր հետը այդ ծաղկիցն մի փունջ:

Այս վերջին անգամն նաւակներումն զետեղուած էին երկու հարիւր ոգիներ, որոնք բոլորն՝ Սրաբիոնի և Բրաբիոնի հրամանների ներքոյ էին. վասն որոյ նաւակներն շարունակուում էին իրանց ընթացքը աներկիւղ: Իսկ նոր ազատուած քառասուն և երկու ոգիները, որոնք հրէշների անգութ որովայններին պէտք է կերակուր դառնային, Սրաբիոնի ոտքերն փաթաթուած դարձեալ կը խոստանային նորա հայրենիքումն ստրկական պաշտօն վարելոյ մինչև իրանց մահն:

Սրաբիոնն և Բրաբիոնն իրանց քաջ արի զօրքերովն ամենավայելուչ կերպով զինաւորուած մեծ հարստութիւնով հասան իրանց ցանկալի հայրենիքը:

Վահրամն՝ Բրաբիոնի և Սրաբիոնի ալեգարդ հայրն, հեռագիրն ստանալու օրից սպասում էր իր սիրելի որդիերանց դալստեան. բայց նորանց այդքան երկար ժամանակ ուշանալու պատճառաւ, նա յուսակտուր եղած հիւանդ էր, մահուան վերջին կտակն էր կարգում: Երբ Բրաբիոնն և Սրաբիոնն իրանց քաջ արի զօրքով մտան քաղաքը, քաղաքը դըրջոյց զօրքի քայլափոխութիւնից. նրանց փայլուն զէնքերն ձևակերպում էին մի պատերազմական երեւոյթ, այնչափ որ ոտակ մտութիւնն կը ջանար լրտեսների

միջոցաւ փակել զօրքի առջևն: Նրանք արդէն մտան հիւանդ վահրամի կացարանն, որն որ մարմնական ուժից ընկած, փարթամ անկողնոյ մէջ պառկած իր մեղքերն էր քաւում. իսկ Բրաբիոնի և Սրաբիոնի սգով շուարած մայրիկն մի տխուր անկիւնում բազկաթոռի վերայ նստած իր անյայտացած որդիքն էր կոծում, իր մօտումն պառկած մերձ ի մահ անմխիթար ամուսինն էր ողբում: Այդ երկու փրկարար հրեշտակներն մօտեցան վահրամի մահճին, տուեցին նրան հոտոտել մահաթափ ծաղկի փունջն: Վահրամն առողջացաւ նոյն վայրկենումն, փաթաթուեցաւ իր սիրելի զաւակներին, տխուր անկիւնիցն դուրս վազեց և տրտում մայրն և ինչպէս կաթնակեր գառներն փակուած փարախիցն ողջն մի անգամ դուրս կը վազեն իրանց մայրերին որոնելու և նրանցից կենսական սնունդ ստանալու, այնպէս էին փարուել մէկ մէկու և կը ջանային իրանց կարօտ փափազն լցնելոյ:

Ժամ յառաջ հոգեւոր դասն պատրաստուել էր եկեղեցական զարդերով վահրամի ձօխ դագաղի վերայ մահուան վերջին կարգն կատարելոյ, սակայն նա բոլորովն առողջ իր քաղցր զաւակների հետն միաւորուած ուրախութեան մէջ կը տեսնուէր, նորա հայրամաշ մարմինն արդէն ցոյց էր տալիս յաղթանդամական հզօր ուժն, նորա կերպարանքի վերայ գէթ

մանաւոր տկարութեան նշան չ'էր նշմարում. այն տխուր կայարանն, ուր մանողի սիրտն դառն հառաչանքներով կը տոչորուէր, նորա չորս անկիւնումն յանկարծ կը տեսնուէր Յիսուսանուէր դարնեայ պըտակներ: Վահրամի գաւակների օտար երկրներում ուտում առնելու առթիւ տասն և ութն տարին այդ օրն էր լրանում, երբ իրանց հայրենիքն ոտք կոխեցին և այդ երկար շրջանում դեռ առաջին անգամն էր, որ կարօտ ծնողներն տեսան միատեսակ սիրունների երեսներն:

Ինչպէս հիւրատունն կ'ընդունի իր մէկ դռնիցն զանազան մարդիկ, որոնց քաղցը յագեցնելուցն միւս դռնիցն կ'ուղևորի ճանապարհ, այնպէս էր և հարուստ Վահրամի տունն. ուստի նա կամաւ իր վերայ կրեց հիւրնկալութեան այդ սրբազան պաշտօնը հիւրասիրել մնւտ և ել անողներին մեծ յարգանքներով և ոչ մի սյակասութիւն չ'էր զգում նա, որովհետեւ նա լն էր հարստութիւնով, մանաւանդ Յրարիօնի և Սրարիօնի վաստակած հարստութիւնն այնքան անթուելի էր, որ կարելի էր ասել ամբողջ աերութիւն կը գնէր. հրճուանաց հանդէսը երկար տեւեց: Վահրամի և նորա ընտանիքի հետն ուրախակից էր քաղաքի բարձր դասն, նրանց միատեսակ գեղեցիկ գաւակների սէրը, խնկների հմտութիւններն արդէն զբաւել էին զիմացիների սրտերն,

հաղարաւոր մտքեր զբաղուած էին այդ զոյդ հրեշտակաձև մարմինների վերայ և կուզէին ամէն կողմից փեսայական հրաւերներ կարդալ այդ չքնաղներին, բայց Յրարիօնն և Սրարիօնն, որոնք դեռ վաղուց թեկղիի վառվառն սիրոյ հետը կապ ունէին, ոչ մի խրախուսանք կողմնակի մարդիկներից չը կարողացան նրանց կամքն թուլացնել, որովհետեւ մէն միայն թեկղիի վըայօք կը մտածէին, նորա անմոռանալի վեհ անունն կը կարդային, օր յառաջ նորա սէրը համակրել կը շտապէին:

Վահրամն իր քաջ զուակների հպատակներին բաց ի թեկղիի ձեռքով ազատուած զերիններին, որոնք միայն նորան կը պատկանէին, նշանակեց մի արգաւանդ հող, ուրտեղ նրանք Վահրամի առատ ծախքերովն շինեցին իրանց համար բնակութեան կացարաններ, ուստի կարձ միջոցում այդ անմարդաբնակ անապատն ստացաւ մի մարդաշատ զիւղի ձև « ձորտ Վահրամի » անունով: Վահրամն կարդաց նրանցը վճռողական իրաւունքներ, ունենալ ամուսնութեան կապ, ամէն մէկը իր հաւատի ծէսով, ինչպէս քաջ հովիւն կունենայ արթուն հսկողութիւն իր հօտին վերայ, որպէս զի տարէ ցտարի իր խաշանց թիւն աւելանայ և նորանցից աւելի արդիւնաւոր օգուտ ստանայ, այնպէս Վահրամն այդ մի ողով կապուած ձորտ Վահրամի զիւղականների նորա-

բնակներն ամէն մի հարկաւոր պիտոյքներն լցնելով՝ արդարեւ կը խոստանային իրանց ջանագով աշխատութիւններովն, Վահրամի կարողութեան բարակ թելն մայկոյ ձեւայնել, նորա դանձի պակասութիւնն լցնել:

Վահրամի ծնողական կամքին էին սպասում սիրահար գաւախներն, բայց նա տեսնելով, որ այդ երկուքն էլ մի օրիորդի վերայ կուգէին ամուսնանալ շուարեցաւ. տարակուսութիւնը Վահրամի սուր գաղափարին վերայ մի անսովոր գաղանկք երեւակայեց, ինչ պէտքէ անէր նա: Այդ երկուսի միանման նպատակի ծածուկ խորհուրդն հաղորդեց նրանցը ասելով « կը տեսնուի Ձեր երկուսի սիրահարութիւնն մի « օրիորդի վերայ, ուստի ես բարեոք կը դատէի չ' յիշել այդ անձանօթ թեկղի անունն, մինչդեռ նորանից աւելի չքնաղ թեկղիներ այժմ գրաւուած են « Ձեր սիրովն»: Երբ Բրաբիոնի և Սրաբիոնի մէկ մեկուց ծածկուած միանման խորհուրդն մերկացաւ, նրանք երկար իրարու երես կը նայէին առանց խօսելոյ, յետոյ վէճն շարունակուեց. Սրաբիոնն իր բաջութեան պատճառներն էր յառաջ բերում, իսկ Բրաբիոնն իր աւագ եղբայրութիւնն: Տեսան, որ ոչինչ չեն շահում, թողին այդ վիճաբանական գործի վճիռն թեկղի բարեհաճ կամքին, այն է՝ որին նա կը ցանկանայ: Ուստի Վահրամն ժողովեց իր բոլոր

բարեկամներին, ձորտ Վահրամի զիւղականներին, և մեծ հարստութիւնով վագեցրին իրանց կառքերը դէպի Հեղուի քաղաքն, թեկղի հայրական կացարանն:

Թեկղի մարգարէական համբաւն վաղուց հրաշակուել էր ամէն տեղ, նորա հանձար գաղափարն արդէն գրաւել էր Արքայի սիրտն: Այդ առթիւ նա նշանադրուած էր արքայի մի հատիկ ժառանգի վերայ և մօտ օրերումն բարձրագոյն հրովարտակներով հրաւիրած էին բոլոր արքայական տոհմականներն ժառանգի ամուսնութեան հանդէսը կատարելու, բայց թեկղին, որ իրան քաղցր ծնողաց սրտերն չը կտարելոյ համար չ'էր համարձակիլ իր տհաճ կամքն երեւան հանելոյ, դեռ նշանադրութեան օրից ստացել էր բարակացաւ և որովհետև այդ ցաւն յառաջացել էր սիրուց, ուստի արքունական բժիշկների դեղատուութիւնն չ'ունեցաւ բոլորովին ներգործութիւն: Սիրուց գրաւուած անուշ թեկղին, ուժից ընկած, արիւնը ցամաքած իր սիրելիքների անուններն մի երկու անգամ թոյլ կերպով կրկնելուցն յետոյ, կը թուէր, որպէս թէ հոգին աւանդեց: Նորա մարմինն շքեղուն հանդէսով տարան բազմեցրին եկեղեցումն արքայական ճոխ սեղանի վերայ: Արքայական բարձրագոյն աներն, որոնք թէև զանազան տէրութիւններից գումարուել էին թեկղին պատկերու ժառանգի հետն, կը տեսնէին որ թեկղին արդէն ամուսնացել էր

Նախախնամութեան անդարձ վճռին համեմատ կոյս հողին հետք, որի ծոցումն պէտք է նա ամբողջութեամբ օրն: Այն թեկզին, ասում էին, երեկ արքունի պալատումն ժամանակաւոր հարսնական օրեր պէտք է վայելէր, այսօր երկնաւոր շօր գրկումն Յիսուսին յաւիտենական հարս է անուանում: Հեղում Հայկու նւոյն՝ ոտքերն բնական ուժից ընկած՝ թեւերի վերայ քարշ դալով, տանում էին իր ազատող միակ դրստեր տխուր դազաղի յետեից կիսամեռ. նորա սուր զաղափարն բնականիցն արդէն թիւրուել էր, թող թէ նորա կինն, որի սրտի ցաւերի կեղեկներն դեռ չը թափուած կրկին նորոգուել էին առաջուանից աւելի. միով բանիւ ընդհանուր օխրութիւնն իր սեւթոր փետուրներովն թուխ ամպոց նման պատել էր քաղաքի վերայ: Այն օրն Վահրամն անթուելի բազմութիւնով մտաւ այդ վայոց տեսարանի մէջ: Նրանց կառքերի ձայնիցն քաղաքն սկսեց զզոզալ. այդ միջոցին թեկզի զիական կը տանէին գերեզմանատունն, թեկզի յաւիտենական հանգիստն: Վահրամն, որին կոչել էին թաղման հանդէսը, իր զաւակներով գնում էր այդ տխուր տեսարանի յետեից: Մինչդեռ թեկզի կիսամեռ մարմինն կ'ուզէին իջեցնել գերեզման՝ հողին պահ տալոյ, Սրբաբունն մօտեցաւ անշարժ դազաղին, ուր հանգիստ քնով կը ննջէր թեկզի անզգայ դիակն, այն համբուրեց նորա գու-

նաթափ երեսն և սկսեց խօսիլ թեկզի դիակին վերաբերեալ մի քանի խօսք և ասաց բարձր: «Թեկզ զին պէտք է իմ և իմ եղբոր մէջ ծագուած անմութիւնով եկած ենք հեռի քաղաքից. թոյլ տուէ՛ք ինձ արթնացնել այդ անկենդան դիակն, որպէս զի դորա վճռովն մեզանում ծագուած վէճն « վերջ ստանայ»: Խօսակցութեան հետք քողարկուած կերպով ծաղկի փունջն խփեց թեկզի չորացած քթին, դիակն կարծես թէ դազաղի միջումն շարժուեցաւ. կրկնեց դարձեալ, թեկզին նստեց, բայց դեռ կիսազգայ: Հանդիսականներն բոլորն շփոթուեցան՝ նայելով այդ մեռելայարոյց պատանուոյն վերայ: Սրբաբունն իսկոյն գրկեց թեկզի դեռ անզգայ մարմինն և կուրծքին սեղմած հեռացրեց նորա յաւիտենական անձուկ տնակիցն: Մահաթափ ծաղկի փունջն երբ երրորդ անգամ մօտեցրեց նորա քթին թեկզին իսկոյն ոտքի կանգնեց բոլորովին առողջ և զգաց ամէն մի գործնական հանգամանքներն: Թեկզին իր մարգարէական հօգուովն լցուած՝ մտնելով ամբոխի կենդրոնն, մօտեցաւ սրբային, որոյ ժառանգի վերայ նշանադրուած էր, ասաց ամէնի առջևն համարձակ: « Թող արքայն ինձ ների, նաև իմանայ, որ ես արքայն նշանադրուած եմ հինգ ոգիների հետ (նորա « մտքովն պէտք է լինէին՝ առաջինն՝ Վիզայն, պան-

« զովպակտի դուստրն, երկրորդն՝ Բրաբրիոնն, չորրորդն
 « Ժառանգն արքայի և Հինգերորդն՝ զերեզմանն, որ
 « պատրաստել էին նորա համար): Բայց որովհետև
 « ևս, ինչպէս մի անձն, պէտք է մէկի հետն ա-
 « մուսնանամ, ուստի կը խնդրեմ այդ սրբազան կար-
 « զի խորհուրդն թողուլ իմ կամքին: Այս խօսքերի
 վերայ Թեկղին կանգ առաւ և լռեց:

Թեկղին կը մնայ լուռ մինչև II հատորի լոյս
 տեսնելն:

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՂԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ձերմ զգացմունքով արտայայտում եմ իմ սրտանց
 խորին շնորհակալութիւնս՝ հետեակ Պարոններին, Հայ Տե-
 կիններին և Օրիորդներին, որոնք բարեհաճեցան իրանց և-
 ուանդուն սրտերն խառնել կարեկցաբար սոյն դոյզն-աշխատ
 գործքին հետը, վճարելով միանուագ « Ծնողասէր Թեկ-
 ղի « I և II հատորների տպագրական ծախքն:

ԵՐԵՒԱՆԻՑ	արծաթ.	
	Ռ.	Կ.
Մատթէոս Տէր Պողոսեանց, Կոլէժակի Բեզիս- արատր... ..	15	—
Տիկին Շողշոյ Տէր Պողոսեանց	10	—
Օրիորդ Ֆլորայ Տէր Խաչատրեանց	5	—
Խրիստափոր Տէր Ղազարեանց, Կոլէժակի Սեկրետար	10	—
Օրիորդ Փեփրոնիայ Ալոյեանց	5	—
» Օլինիայ Հատրեանց	2	—
» Մազազ Թորոսեանց	2	—
» Ուստիեանայ Մէլիք Ստեփանեանց	1	—
ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ.		
Յովհաննէս Յակոբեան Ստեփաննոսեանց ...	10	—
Տիկին Խղարեբ Ստեփաննոսեանց	10	—
ՆՈՐԲԱՅԱԶԵԴԻՑ.		
Տիկին Համաթիւռ Մ. Ապրիկեանց... ..	5	—
Օրիորդ Հեղինէ Մամիկոնեանց	3	—

Օրիորդ Շքանուշ Մամիկոնեանց... ..	2	—
» Մազզաղ Բուզումեանց... ..	1	—
» Սառայ Արեշատեանց... ..	1	—
» Շուշանիկ Բունեաթեանց... ..	1	—
» Բալասան Դայեանց... ..	1	—
» Հռիփսիմէ Մ. Աբրահամեանց... ..	1	—
Զհանբաղիչ բէշ, պրիստաւ Հաշտ. Դատար. Յովհաննէս Տէր Խահակեան Շահազարեանց,	2	—
Պօլիցիական ծառայող... ..	1	—
Գրիգոր Տէր Խաչատրեանց, ուսանող... ..	1	—
Վարդան Մ. Կարապետեան... ..	1	—

Типография Амбарцума Энцикліанцъ и К.°

207

207
207

Գ Ի Ն Ն Է 30 Կ Ո Պ .

0